

MINA'S REIS

HOE MOLUKKERS IN NEDERLAND TERECHTKWAMEN

VERTREK UIT INDONESIA

'Volgende week vertrekken we naar Nederland.' Mina's vader vertelde het toen hij terugkwam van het ochtendappel waar de militairen elke ochtend bij elkaar kwamen. De commandant van de kazerne had gezegd dat er snel een leeg schip langs Java zou komen. En daarmee kon de volgende groep met Molukse militairen en hun gezinnen vervoerd worden. Mina was blij dat er eindelijk iets ging gebeuren. Al een paar weken geleden was haar vriendinnetje vertrokken met het eerste schip. Het werd steeds stiller in de kazerne. School was ook al gestopt. En nu waren zij aan de beurt om hun koffers te pakken.

Hoe zou Nederland eruitzien? In een tijdschrift had Mina een foto gezien van schaatsende mensen. Lopen op bevroren water, dat kenden ze niet in Indonesië. Zou zij dat straks ook mogen? Maar haar moeder keek verdrietig en stuurde haar naar buiten. Op het veld naast de gezamenlijke keukens was haar broer Noes aan het voetballen. Hij verveelde zich, want papa had gezegd dat hij niet meer buiten de kazerne mocht gaan. 'Jij met je sneeuw en ijs', zei Noes. 'We gaan maar voor een paar maanden naar Nederland, hoor.'

VRAGEN:

Zet een cirkel om het juiste antwoord

1a) Het beroep van Mina's vader is *militair / kapitein*.

1b) Mina maakt de reis naar Nederland *alleen met het gezin / met een grote groep*.

1c) Java is een *eiland / stad* in Indonesië.

KONINKLIJK NEDERLANDS-INDISCH LEGER

Mina's vader en de andere Molukse mannen die in de kazerne woonden, waren militairen van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger, het KNIL. In de tijd dat Indonesië een kolonie was van Nederland, heette het land Nederlands-Indië. Het KNIL was toen het leger dat in de kolonie de rust moest bewaren en moest voorkomen dat de bevolking in opstand kwam tegen de Nederlanders die er de baas speelden. Maar nu bestond de kolonie niet meer. Indonesië was onafhankelijk geworden en de Indonesiërs waren nu zelf de baas in hun land. Daarom hield het KNIL op te bestaan. De militairen konden kiezen: overstappen naar het nieuwe leger van Indonesië of ander werk gaan doen. Mina's vader wilde eerst overstappen naar het Indonesische leger, maar nu niet meer. Dat had te maken met politieke veranderingen in Indonesië.

Ongeveer 3500 Molukse militairen van het KNIL waren net als Mina's vader in kazernes op Java ondergebracht. Hun vrouwen en kinderen woonden ook in de kazernes. Ze hadden al vele jaren van oorlog meegemaakt. En nu was hun toekomst weer onzeker.

VRAGEN:

Zet een cirkel om het juiste antwoord

2a) Het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger hoorde bij *de kolonie Nederlands-Indië / het onafhankelijke Indonesië*.

2b) Dat de Molukse militairen niet meer wilden overstappen naar het Indonesische leger, had te maken met *hun salaris / politiek*.

2c) In de kazernes woonden *militairen met hun gezinnen / alleen militairen*.

DE MOLUKKEN

Mina was het gewend om steeds te verhuizen. Haar vader had met het KNIL op verschillende plaatsen moeten vechten. En steeds verhuisden Mina, Noes, mama en hun jongere zusje en broertje dan mee. Indonesië bestaat uit duizenden eilanden. Mina woonde al op Bali, Sulawesi en Java. En op Ambon was ze vaak geweest. Daar woonden haar grootouders. Als haar vader verlof had, gingen ze altijd naar Ambon. Verlof, zo noemen soldaten hun vakantie.

Ambon hoort bij de groep eilanden die de Molukken heet. De Molukken liggen in het oosten van Indonesië. Mina's grootouders woonden in een klein dorp en leefden van de verkoop van groenten en fruit uit hun tuin. Maar het werk in de tuin werd te zwaar voor hen. Daarom hadden Mina's ouders bij hun laatste verlof op Ambon besloten dat hun oudste dochter Atha beter bij opa en oma kon blijven, om voor hen te zorgen. Dat kleinkinderen zo hun grootouders helpen komt op de Molukken vaak voor.

VRAGEN:

Zet een cirkel om het juiste antwoord

3a) Militairen van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger *woonden steeds in dezelfde kazerne / verhuisden steeds.*

3b) De Molukken is een eilandengroep in het *oosten / westen* van Indonesië.

3c) Ambon is *wel / niet* een van de Molukse eilanden.

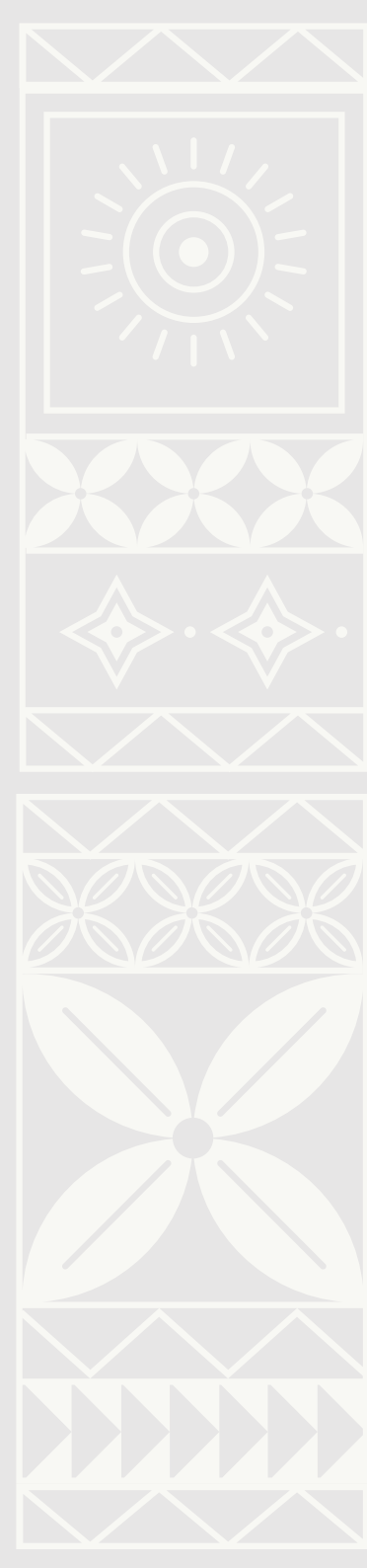
3d) Atha woonde bij opa en oma *omdat ze een groot huis hadden / om hen te helpen en voor hen te zorgen.*

POLITIEK

'Noes, waarom gaan we naar Nederland en niet naar opa, oma en Atha?' vroeg Mina aan haar broer. Haar moeder had op die vraag alleen geantwoord dat het veiliger was om met de andere gezinnen mee te gaan, naar Nederland. Maar Mina wilde weten waarom ze niet naar Ambon gingen. 'Dat kan niet', zei Noes fel. 'Onze leiders op de Molukken willen niet meer bij Indonesië horen. Daarom viel Indonesië ons aan. Papa en zijn collega's wilden erheen. Ze wilden meevechten tegen het Indonesische leger. Maar van de Indonesische regering en Nederland mochten ze niet gaan. Zo stom, want dan hadden we natuurlijk wel gewonnen. Onze mensen daar moesten zich terugtrekken, maar wij geven het niet op. Wij hebben het recht om zelf de baas te zijn op de Molukken! Pas als de Molukken vrij zijn, kunnen wij terug.'

In december 1949 had Nederland de macht overgedragen aan de Verenigde Staten van Indonesië. Net als Amerika bestond Indonesië toen uit verschillende staten die elk een regering hadden. Maar de belangrijkste Indonesische leiders wilden dat eigenlijk niet. Zij wilden dat er maar één regering was die alle macht had. Ze veranderden de Verenigde Staten van Indonesië in de Republiek Indonesië.

De Molukkers verzetten zich daartegen. Zij riepen op 25 april 1950 hun eigen republiek uit: de Zuid-Molukse Republiek (Republik Maluku Selatan, RMS).

Er waren ook Molukkers die aan de kant van Indonesië stonden. Zij probeerden de partijen met elkaar te verzoenen. Dat lukte niet. Na hevige gevechten veroverde het Indonesische leger de Molukken. De RMS-leiders hoopten op hulp van Nederland en andere landen. Maar dat gebeurde niet. De Molukken werden bij de Republiek Indonesië gevoegd.

VRAGEN:

Zet een cirkel om het juiste antwoord

4a) De Molukse leiders wilden *wel / niet* bij de Republiek Indonesië horen.

4b) Met 'Indonesië viel ons aan' bedoelt Noes dat het Indonesische leger *de Molukkers in de kazernes op Java / de Zuid-Molukse Republiek* aanviel.

4c) RMS is de afkorting van Republiek Maluku Selatan. 'Maluku' betekent: *militairen / Molukken*.

4d) Molukkers die aan de kant van Indonesië stonden, vonden dat de Molukken *een eigen republiek moesten zijn / bij Indonesië hoorden*.

ZOEKEN NAAR EEN OPLOSSING

De meeste Molukse militairen waren voor de RMS. Daarom vonden andere bewoners van Indonesië dat zij verraders waren. In de buurt van de kazernes waar de Molukkers woonden, werd vaak gevochten. Begin 1951 moesten de laatste Nederlandse soldaten die de kazernes bewaakten, vertrekken. De kazernes werden overgedragen aan Indonesië. Wat moesten de Molukse militairen nu? De Nederlandse regering mocht de Molukkers niet achterlaten op Java, want dat was te gevaarlijk. Naar de Molukse eilanden die het Indonesische leger had bezet, wilden ze niet. En naar een ander eiland in de buurt van de Molukken, Nieuw-Guinea, mochten ze niet van Indonesië en Nederland.

De Indonesische regering, de Nederlandse regering en de Molukse militaire leiders kwamen er niet uit. Toch moest er wel iets gebeuren. Want Nederland had de macht al meer dan een jaar ervoor overgedragen. En de Indonesische regering wilde niet dat er nog langer Nederlandse legeronderdelen in hun land waren. Daarom besloot de Nederlandse regering om de Molukkers naar Nederland te brengen. Voor een paar maanden, dacht iedereen toen.

VRAGEN:

Zet een cirkel om het juiste antwoord

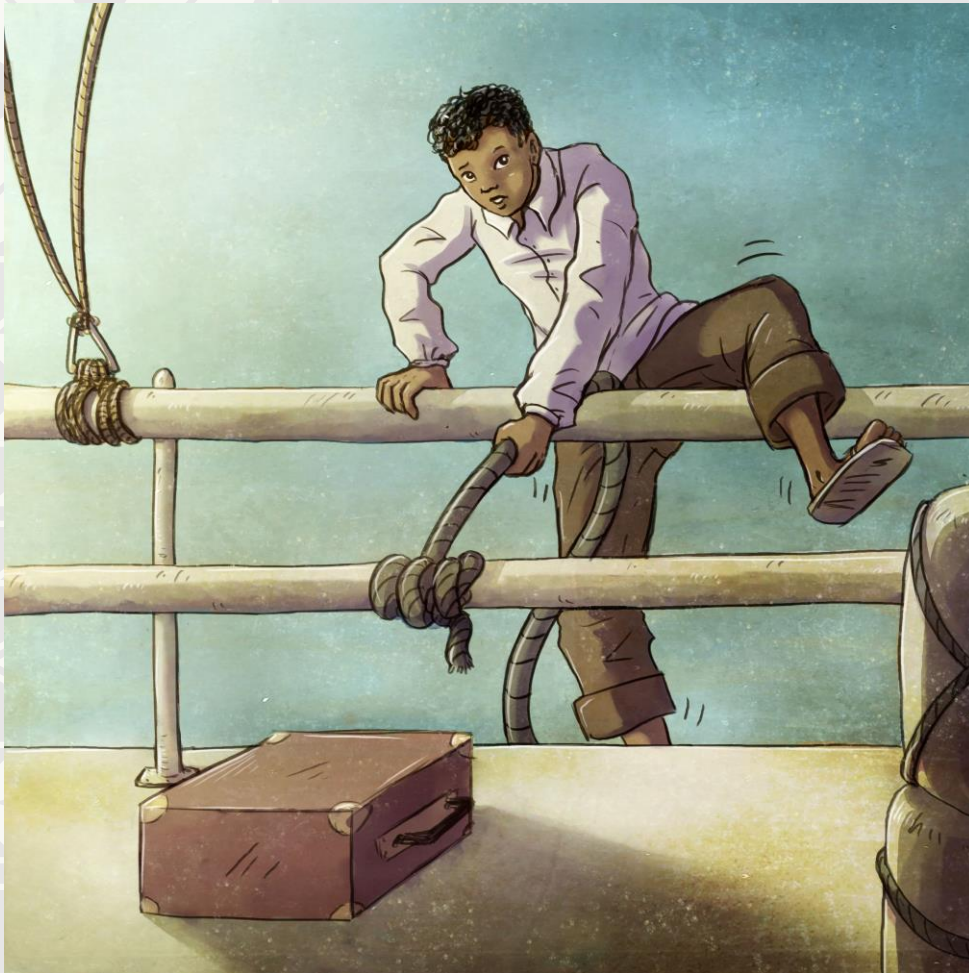
5a) De meeste Molukse militairen waren voor de *RMS / Republiek Indonesië*.

5b) De kazernes werden overgedragen aan *de Molukse militairen / Indonesië*.

5c) De Molukkers gingen niet terug naar de Molukken omdat die bezet waren door *Nederland / Indonesië*.

5d) Een rechter besloot dat de Nederlandse regering de Molukkers *wel / niet* mocht achterlaten op Java.

HET SCHIP VERTREKT

Mina keek over de reling naar beneden. Wat was het schip hoog en groot! Zo groot dat het niet in de haven kon aanleggen. Alle passagiers waren met kleinere boten naar het grote schip gebracht dat buiten de haven op zee lag te wachten. En nu werd de handbagage aan boord getild. Ineens zag ze Noes aan komen lopen met Tjak, een vriend van hem. Wat deed die hier nu? 'Tjak wil ook mee naar Nederland', fluisterde Noes. 'Hij is stiekem aan boord geklommen. Mag hij mee, papa?' Hun vader handelde snel: 'Pak allebei een koffer, breng die naar de slaapzaal en Tjak, verstopte je daar.'

Een uur later vertrok het schip. Mina schoof haar tas onder het smalle stapelbed. Het bovenste bed was voor haar zusje. Mina sliep onder. En haar moeder en broertje in het stapelbed ertegenover. De hele zaal stond vol stapelbedden. Wat was het warm en druk! Alle moeders waren bezig hun bagage bij hun bedden te zetten. De kinderen speelden tikkertje en renden heen en weer. Dit was haar slaapplek voor de komende vier weken. Papa, Noes en Tjak sliepen in een andere slaapzaal. Een mannslaapzaal aan de voorkant van het schip.

VRAGEN:

Zet een cirkel om het juiste antwoord

6a) Het schip ligt buiten de haven op zee omdat het *te klein / te groot* is.

6b) Tjak is een verstekeling. Een verstekeling is iemand die *op de passagierslijst staat / stiekem meereist*.

6c) De families nemen ruimbagage en handbagage mee. Ruimbagage staat tijdens de reis *onderin het schip / in de slaapzalen*.

6d) Mannen en vrouwen slapen in *aparte slaapzalen / dezelfde slaapzaal*.

OP ZEE

Mina verveelde zich niet aan boord. Omdat er te weinig personeel was, moesten alle vaders corvee doen. Eten klaarmaken voor wel duizend mensen en het schip schoonhouden waren de belangrijkste taken. Ze aten in groepen, om de beurt, want ze konden niet allemaal tegelijk in de eetzaal. Mina hielp mee met het schoonmaken van de tafels en Noes waste borden af. Als het even rustig was in de scheepskeuken, pakte Noes snel wat eten om naar Tjak te brengen. Want die had geen etensbon.

Mina nam vaak de jongere kinderen mee naar het dek. Dan keken ze naar de golven en soms zagen ze zelfs vliegende vissen. Hun moeders waren zeeziek. Ze waren misselijk omdat de boot erg schommelde op de golven.

's Avonds vond Mina het heel gezellig aan dek. Dan werden de gitaren erbij gepakt en klonk er vrolijke muziek. Maar soms zongen ze een liedje over heimwee naar Ambon. Dan zag ze haar ouders stilletjes voor zich uit staren. Dachten zij ook aan opa, oma en Atha?

VRAGEN:

Zet een cirkel om het juiste antwoord

7a) Er waren ongeveer *honderd / duizend* mensen aan boord.

7b) *Schoonmaken / muziek maken* valt onder corvee.

7c) Zeeziekte wordt veroorzaakt door *vies eten / hoge golven*.

7d) Heimwee heb je als je *naar iets of iemand verlangt / aan iets of iemand een hekel hebt*.

WARME KLEREN

Na twee weken op de Indische Oceaan zag Mina eindelijk weer land. Het schip naderde de Rode Zee en het Suezkanaal. De vaart door dat smalle kanaal tussen de Rode Zee en de Middellandse Zee was een belevenis. Mina tuurde in de verte. Daar, achter de woestijn, lag Israël, het land dat ze kende van de verhalen uit de Bijbel. Aan het eind van het Suezkanaal legde het schip aan om voorraden in te nemen. Omdat het klimaat vanaf dat punt kouder ging worden, werden er ook kledingpakketten aan boord gebracht.

Zulke kleding had Mina nog nooit gezien: wollen truien, gebreide mutsen en broeken van dikke stof. Papa had al eerder een warm winteruniform gekregen. Mama kreeg een trainingspak. Maar voor Tjak was er niets, want zijn naam stond niet op de lijst. 'Hier, Tjak', zei mama, 'neem jij mijn trainingspak maar. Als we straks in Nederland aankomen, doe ik natuurlijk mijn mooie sarong aan voor de koningin.'

VRAGEN:

Zet een cirkel om het juiste antwoord

8a) Het Suezkanaal is *heel breed* / *heel smal*.

8b) Tijdens de reis kwamen ze in steeds *koudere* / *warmere* gebieden.

8c) Mina kende geen dikke truien omdat ze in Indonesië een *tropisch klimaat* / *andere kledingsmaak* hebben.

8d) Mina's moeder hoopte dat ze in Nederland ontvangen zouden worden door *koningin Juliana* / *koningin Maxima*.

AANKOMST IN NEDERLAND

Het was voorjaar toen Mina en haar familie in Nederland aankwamen. Op de kade stonden bussen klaar. De zon scheen, maar Mina vond het een rare, koude zon. Nieuwsgierig keek ze door de ramen van de bus naar de havengebouwen. Haar ouders stonden te praten met de andere volwassenen. Ineens hoorde ze haar vader schreeuwen: 'Ze kunnen ons toch niet zomaar ontslaan? Wij hebben altijd voor de Nederlandse vlag gevochten. Is dit hoe Nederland ons bedankt?'

De bussen vertrokken naar Kamp Amersfoort. Daar werd gecontroleerd of de Molukkers gezond waren en geen tropische ziekten meebrachten. Na een warme maaltijd hoorde Mina omroepen dat er voor hun gezin plek was in een bus die hen naar woonoord Lunetten bij Vught zou brengen. Haar vader regelde dat Tjak met hen mee mocht.

VRAGEN:

Zet een cirkel om het juiste antwoord

9a) Mina's vader en de andere mannen werden ontslagen uit het *leger / ziekenhuis*.

9b) De volwassenen waren *blij / boos*.

9c) Een van de woonoorden waar de Molukkers kwamen te wonen was *Kamp Amersfoort / Kamp Vught*.

HOE HET VERDER GING

Met twaalf scheepsreizen kwamen de Molukkers in 1951 naar Nederland. Ca. 12.900 mannen, vrouwen en kinderen. Ze zouden maar kort in Nederland blijven. Daarom kwamen ze te wonen in tijdelijke opvanglocaties. Die werden 'woonoorden' genoemd. Maar de meeste Molukkers keerden niet terug, omdat ze pas terug wilden als de Molukken vrij zouden zijn. Ze bleven daar nog heel lang op hopen.

De Molukse leiders voerden rechtszaken tegen de Nederlandse staat omdat ze het ontslag uit militaire dienst niet accepteerden. Maar het ontslag werd niet teruggedraaid.

De meeste Molukkers wilden het liefst bij elkaar blijven wonen. Daarom werden er wijken gebouwd speciaal voor hen. Na zo'n tien jaar verhuisden de Molukkers uit de woonoorden naar deze wijken.

Pas toen Mina volwassen was, maakte ze met haar ouders een reis naar de Molukken. Na dertig jaar sloot ze eindelijk haar zus Atha weer in de armen.

VRAGEN:

Zet een cirkel om het juiste antwoord

10a) Bij aankomst rekenden de Molukkers erop dat zij *voor altijd / een paar maanden* in Nederland zouden blijven.

10b) Na ongeveer *1 jaar / 10 jaar* verhuisden de Molukkers uit de woonoorden naar Molukse wijken.

10c) Het duurde *heel lang / niet lang* voor Mina haar zus Atha terugzag.

DENKVRAGEN:

Denkvraag 1.

Tjak stond niet op de passagierslijst. Hij klom zelf aan boord en ging in het geheim mee als verstekeling. Waarom wilde Tjak mee naar Nederland, denk je?

Hulpvragen

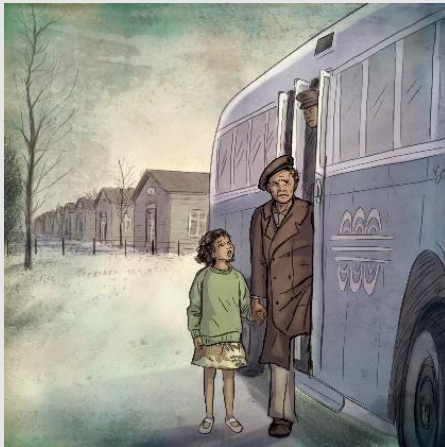
- Er was lange tijd oorlog geweest in Indonesië. Welke gevolgen kan dit gehad hebben voor Tjaks familie?
- Zou Tjak dezelfde politieke ideeën hebben als zijn vriend Noes? En hoe zou dat zijn plan om mee te gaan naar Nederland beïnvloed hebben?
- Welk idee leefde er bij de Molukkers over hoe lang ze in Nederland zouden blijven?
- Welk beeld zou Tjak van Nederland hebben?

DENKVRAGEN:

Denkvraag 2.

Op deze tekening zien we dat Mina en haar vader uit de bus stappen in woonoord Lunetten. Mina kijkt bezorgd naar haar vader. Waarom maakt Mina zich zorgen over haar vader, denk je?

Hulpvragen

- Hoe kijkt Mina's vader? Hoe voelt hij zich, denk je?
- Welk bericht hadden Mina's vader en zijn collega's gekregen toen ze in Nederland aankwamen?

DENKVragen:

Denkvraag 3.

De integratie van Molukkers in de Nederlandse samenleving kwam maar langzaam op gang. De meeste Molukkers vonden het moeilijk om te wennen aan Nederland en de Nederlanders. Waarom was dat zo, denk je?

Hulpvragen

- Wat versta jij onder 'integratie'? Wanneer vind jij dat iemand die nieuw is in Nederland, 'geïntegreerd' is?
- Wat vonden de Molukkers van het wonen in Nederland?
- Wanneer je tijdelijk naar een ander land verhuist is dat anders dan wanneer je van plan bent om voor altijd in een ander land te gaan wonen. Bedenk vier dingen (praktisch of emotioneel) die anders zijn.
- Wat betekende wonen in een woonoord voor de mate van contact dat Molukkers en Nederlanders met elkaar hadden?

**MOLUKSE
VOETSTAPPEN**

COLOFON:

Tekst & samenstelling: Nanneke Wigard

Illustraties: Els Deckers

Bronnen van foto's:

Drie KNIL-militairen (bij tekst 2): privécollectie familie Hetharia

Demonstratie in Jakarta (bij tekst 4): privécollectie familie Hehuat

Vrouwen in woonoord (bij tekst 10): privécollectie familie Jejanan

Bij deze les is een docentenhandeling beschikbaar; deze is te vinden op
www.moluksevoetstappen.nl

© Molukse Voetstappen 2024